

Het resistentievermogen der finnen is geringer dan dat der trichinen; zij worden reeds gedood bij een temperatuur van 47—48° C.; voorts door pekelen, rooken en ook door het gedurende eenige dagen blootstellen aan een koude van 8—10° C.

Bij het rund komt ook een cysticercus (*cysticercus taeniae saginatae*) voor, waaruit zich bij den mensch de *taenia mediocanellata* ontwikkelt. Deze wordt enkel bij het rund aangetroffen, bij voorkeur in de inwendige kauwspieren en in de musculatuur van het hart.

Ten slotte worden in het kort de kenmerken vermeld, waardoor bij geslachte varkens de vlekziekte, de varkenspest en de tuberculose kunnen worden onderkend.

Twee-en-dertig meerendeels zeer goede afbeeldingen verduidelijken den tekst. Uit het bovenstaande volgt dat het boek geheel beantwoordt aan het doel waarvoor het is geschreven, zooals trouwens wordt bewezen door deze 3de verbeterde uitgave, terwijl er in Duitschland aan dergelijke boeken geenszins gebrek bestaat. In ons land zijn geen „Trichinenschauer”, zooals bij onze oostelijke naburen en gelukkig is de noodzakelijkheid daarvan niet gebleken; het voorafgaande moge echter hebben aangetoond dat de lezing van dit boek ook voor anderen, die in het onderwerp belangstellen, aanbeveling verdient.

W. C. SCHIMMEL.

INGEZONDEN.

Geachte Redacteur!

In het laatste nummer van het *Tijdschrift* komen een paar opmerkingen voor, die ik meen niet zonder commentaar te mogen laten.

De eerste is van Dr. PINKHOF in de rubriek buitenland op blz. 1111. „Volgens HALDANE is evenwel niet het koolzuur op zich zelf de oorzaak van luchtbederf”, enz.

Het, thans algemeen aangenomen, beginsel dat CO₂ in de door menschen verontreinigde lucht, niet op zich zelf de oorzaak van het onbehagelijke gevoel is hetwelk ons in volle kamers kwelt, maar dat het de beste maatstaf is om de verontreiniging te meten is door VON PETTENKOFER in 1858 in zijn geschrift „Ueber den Luftwechsel in Wohngebäuden, München, Cotta'sche Buchhandlung, 126 pag.”, op pag. 75—76 als volgt uitgesproken:

„Der Kohlensäuregehalt allein macht die Luftverderbniss nicht aus, wir „benützen ihn bloss als Maasstab, wornach wir auch noch auf den grösseren „oder geringeren Gehalt an andern Stoffen schliessen, welche zur Menge „der ausgeschiedenen Kohlensäure sich proportional verhalten”.

Het onderzoek van HALDANE met een door hem uitgevonden, niet volumineus, toestel voor de CO₂-bepaling (*Journal of Hygiene*, I, 1901, pag. 109) loopt over een aantal door hem bezochte fabrieken (*Journal of Hygiene*, II, 1902, pag. 414. Zijn methode, die zeer subtiel is, berust op de vermindering

van het luchtvolume door absorptie van het daarin bevatte CO₂ door een alkali. Hij vindt in de werkplaatsen betrekkelijk weinig CO₂ in de lucht, veel minder dan onze wetgever (K. B. van 7 Dec. 1896, *Staatsblad* n°. 215) toelaat. Als deze CO₂-bepaling, ook in andere handen, bruikbaar blijkt, is HALDANE'S verdienste, dat hij een methode heeft uitgevonden om vlug en zonder het transport van groote flesschen noodig te hebben, het CO₂gehalte in de lucht vast te stellen. De beteekenis van het koolzuur in de lucht van vertrekken was evenwel al lang bekend en is in alle vijf leerboeken der hygiëne, die ik kon raadplegen, ook volkomen goed aangegeven.

De tweede opmerking is van U en te vinden op blz. 1113. „Het ware te wenschen, dat onze Indische collega's, die werken onder een slecht gevaccineerde bevolking en betrekkelijk veel pokken waarnemen, de *noodige gegevens* wilden verzamelen om, zoo mogelijk het strenge bewijs voor de beteekenis der vaccinatie te leveren”.

Het is bekend, dat de vaccinatie niet met zekerheid tegen de pokken beschermt. De graad van bescherming is alleen uit quantitatief onderzoek te vinden. Daartoe is het noodig de aantallen te weten der gevaccineerden en der niet-gevaccineerden, en die der gevaccineerde en niet-gevaccineerde aan andere ziekten en aan pokken overledenen, of de toepassing van KORÖSI'S methode. Hoe men in Indië, zonder bevolkingsregisters en met zeer gebrekkige sanitaire statistieken aan die wetenschap zal komen is voor mij een probleem. Wat die statistiek ons meer zou leeren dan het onderzoek van KORÖSI (dit *Tijdschrift* 1889, Deel II), begrijp ik evenmin. En wat de ervaring op een klein terrein, zoo in eigen praktijk, vermag voor de levering van het bewijs voor het nut der koepokinenting, acht ik tegenover de historische, geografische en indirecte (korörs'sche) onderzoekingsmethode, van zeer geringe waarde. Al moet ik toegeven dat er medici zijn, die zóó wars van autoriteitsgevoel zijn, of de gave der beoordeeling van andermans werk zóó missen, dat zij pas wakker worden, als zij de niet-gevaccineerden in hun omgeving aan de pokken zien sterven.

Collegialiter

R. H. SALTET.

DE NORDRACH-COLONIE.

Geachte Redactie!

Nu Dr. BENDIEN wegens zijn beschrijving der Nordrach-Colonie door den Gérant dier onderneming wordt beschuldigd van „Klatsch”, stel ik er prijs op te verklaren, dat Dr. BENDIEN mijn toestemming had om mede te deelen, dat mijn indrukken niet beter waren dan de zijne. Ik acht mijn „Würde” ook hoog genoeg om mij niet te verwonderen, dat Gij het stukje van Dr. BENDIEN opnaamt en dat er geen „Versehen” in het spel is geweest.

Aan den Heer C. H. LABOUCHERE, die trachtte zakelijk te weerleggen wat over de Nordrach-Colonie geschreven werd, breng ik hier gaarne een woord van hulde voor zijn verdediging van Dr. WALTHER en zijn Colonie. Ik begrijp, dat hij, die hersteld huiswaarts keerde, dit tot zijn plicht rekende. Ik behoeft U niet te zeggen, dat ik zijn herstel echter geen bewijs kan achten voor de deugd der inrichting.